

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

УДК: 338.48(477); DOI: 10.31388/2519-884X-2022-45-132-138

Гривківська О. В., д.е.н, проф.
ПВНЗ «Європейський університет»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ НА ПРИНЦИПАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Анотація. В статті досліджено теоретичні та методологічні засади забезпечення розвитку туристичного бізнесу на засадах соціальної відповідальності. Проаналізовані особливості сучасного функціонування регіонального туризму в Україні. Обґрунтовано важливість розвитку сфери сільського зеленого туризму на засадах соціальної відповідальності. Доведено важливість належного інформаційного забезпечення як невід'ємної складової ефективного функціонування туристичної індустрії на рівні регіону. В статті сформульовано алгоритм дослідження рівня ефективності функціонування суб'єктів туристичної індустрії на засадах соціальної відповідальності. Наголошується на необхідності оптимізації теоретико-методологічного інструментарію щодо дослідження характеру економічної діяльності складових індустрії туризму в Україні. Відмічається доцільність застосування інтегральних показників, інформаційною базою яких є результати індексного аналізу соціально-економічних відносин.

Ключові слова: індустрія туризму, соціальна відповідальність, сільський туризм, зелені садиби, інформаційне забезпечення.

JEL code classification: L83, Z32

Hryvkivska O. V., D.Sc., Professor
European University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ENSURING THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY ON THE PRINCIPLES OF SOCIAL RESPONSIBILITY

Abstract. Introduction. The current stage of functioning of economic relations at the micro-meso and macro levels is characterized by increasing influence of the social component. It largely shapes the principles of inter-economic relations, the conditions for the use of resource potential. These features fully apply to all sectorial areas of business in Ukraine, including the tourism industry. In the article on certain inconsistencies in understanding the principles of functioning of the recreational industry and its components within the economic space of Ukraine. The purpose of this article is to develop and substantiate ways to optimize the theoretical and methodological support for the effective development of the tourism industry on the basis of social responsibility. Results. The results of the study prove the importance of improving methodological approaches to assessing the activities of the tourism industry on the basis of social responsibility. The article develops an algorithm for studying the level of efficiency of the tourism industry on the basis of social responsibility. It is a step-by-step study of the internal and external environment of the national tourism industry, its potential and prospects for functioning in accordance with the principles of social responsibility. Conclusions. The article investigates the theoretical and methodological principles of ensuring the development of the tourism industry in Ukraine. The necessity of implementation of the principles of socially responsible economic activity in the processes of functioning of the national sphere of recreational services and its components is proved. A set of factors that determine the specifics of the tourism business in modern conditions. Emphasis is placed on the need to optimize the theoretical and methodological tools for studying the nature of economic activity of the components of the tourism

industry in Ukraine. The expediency of using integrated indicators, the information base of which is the results of index analysis of socio-economic relations.

Keywords: *tourism industry, social responsibility, rural tourism, green estates, information support.*

Актуальність теми. Сучасний етап функціонування економічних відносин на мікро-мезо- та макрорівнях характеризується зростанням впливу соціальної складової як фактору, що значною мірою формує принципи міжгосподарських відносин, умови використання ресурсного потенціалу (в т.ч. робочої сили та природних ресурсів). Причини даної ситуації мають цілком об'єктивну природу та пов'язані (в економічній площині) з ускладненням характеру організаційних процесів, що виникають під час виробництва, розподілу, обміну та споживання благ. Також важливе значення мають тенденції щодо інституціоналізації суспільно-економічних відносин, в результаті чого кількість стекхолдерів підприємницької структури суттєво зросла як в зовнішньому, так і у внутрішньому аспектах.

Як наслідок відбуваються певні зміни стандартів ведення економічної діяльності, підвищуються вимоги до бізнес-партнерів (особливо з боку іноземних інвесторів або клієнтів), виникає необхідність врахування інтересів місцевої громади під час планування та реалізації економічних проектів тощо. Зазначені особливості повною мірою відносяться до усіх галузевих напрямків підприємницької діяльності в Україні, в т.ч., вони є справедливими для осіб, зайнятих в індустрії туризму. Аналізуючи перспективи функціонування даної форми рекреаційної діяльності в умовах національної економіки, треба відмітити, що їй приділяється особлива увага в рамках загальнодержавних та регіональних програм соціально-економічного розвитку. При цьому досить часто акцент робиться на необхідності стимулювання підприємницької діяльності малих господарських формування. В даному аспекті наголошується на важливості розвитку сільського туризму в усіх його проявах (екологічний, гастрономічний, етнічний та ін.). Вказується на доцільність створення системи належного інфраструктурного та інформаційного забезпечення

конкурентоспроможного функціонування наведених галузевих напрямків як засобів вирішення соціальних проблем на рівні громади, залучення інвестиційних коштів та ін. Разом із цим треба зазначити, що практична реалізація сформульованих заходів не завжди здійснюється в повному обсязі, що негативним чином позначається на загальному рівні досягнення поставлених цілей.

Аналізуючи причини, які уповільнюють процес розвитку національної індустрії туризму, треба вказати на певні неузгодженості щодо розуміння принципів функціонування національної економіки, самої рекреаційної галузі та її складових в межах економічного простору України. Окремо слід відмітити недостатній рівень теоретико-методологічного забезпечення дослідження діяльності суб'єктів туристичного бізнесу з урахуванням його диверсифікації та багатоукладності. Особливу увагу при цьому, на нашу думку, треба приділити питанням імплементації принципів соціальної відповідальності в процес здійснення туристичних послуг. Зазначені обставини обумовили актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Треба відмітити, що теоретичні, методичні та практичні аспекти функціонування туристичної індустрії, а також особливості функціонування системи економічних відносин на засадах соціальної відповідальності знайшли своє відображення в працях вітчизняних та закордонних дослідників. Зокрема М. Барна та Б.Семак [8], розглядаючи місце індустрії туризму в світовій економіці, визначили моделі регулювання туropolейтингової діяльності в країнах ЄС. При цьому наголошується на необхідності стимулювання розвитку напрямків інтернет-маркетингу. Дж. Ввейнхардт та В. Шрока [14], розглядаючи проблематику забезпечення соціально відповідального ведення підприємницької діяльності, відмічають наявність суттєвих відмінностей в характері імплементації

відповідних принципів в систему виробничо-господарських процесів, обумовлених не тільки різністю нормативно-правового статусу відповідних господарюючих структур, а й історичними особливостями становлення та розвитку національних економічних сис-

тем.

В процесі дослідження особливостей сучасного стану та перспективи функціонування туристичної індустрії в рамках економічної системи України Грановська В. Г. та Бойко В. О. [2] вказують на важливість стимулювання розвитку екоготелів як важливої складової процесу забезпечення ефективного розвитку регіонального підприємництва. Малік М. Й. та Мамчур В. А. [5], аналізуючи специфіку розвитку вітчизняних об'єктів зеленого туризму, акцентують увагу та роль даного напрямку туристичної діяльності для вирішення питання самозайнятості сільського населення.

Разом із цим, на нашу думку, потребують додаткового дослідження теоретико-методологічні засади забезпечення розвитку туристичної індустрії України як складової національної системи економічних відносин у відповідності до актуальних трендів, що обумовлюють напрями ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

Метою статті є розробка та обґрунтування шляхів оптимізації теоретико-методологічного забезпечення ефективного розвитку індустрії туризму на засадах соціальної відповідальності.

Основні результати дослідження. В цілому поняття «індустрія» в науковому товаристві ідентифікується як форма економічної діяльності, що передбачає використання технічних засобів. Відносно дефініції «туристична індустрія» треба відмітити, що переважна більшість вітчизняних науковців розглядає її з позицій диверсифікації та багатокладності, не наголошуючи на обов'язковому характері використання технічних засобів. [6]. Враховуючи дані обставини, нами пропонується наступна редакція терміну «туристична індустрія»: сукупність форм, видів діяльності та галузевих напрямків, метою яких є забезпечення задоволення рекреаційних потреб на засадах механізації, автоматизації та діджиталізації.

Розглядаючи питання, пов'язані із необхідністю забезпечення соціально відповідального розвитку туристичної індустрії, треба відмітити, що запорокую

конкурентоспроможного функціонування даного напрямку рекреаційної діяльності є врахування всього комплексу факторів, що формують зовнішнє середовище та в кінцевому рахунку визначають рівень ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів туристичного бізнесу. Враховуючи це, нами було виділено наступні групи чинників, що впливають на характер рекомендацій щодо розвитку індустрії туризму та обумовлюють ступінь результативності їхньої реалізації.

1. Галузеві чинники. Специфіка виникнення та спосіб дії на процес функціонування складових сфери надання рекреаційних послуг обумовлені самою природою даної галузі, а також особливостями створення продукції, її обов'язковими властивостями та реалізації. До даної групи чинників, на нашу думку, слід віднести наступні.

1.1. Фактори, обумовлені необхідністю координації зусиль суб'єктів туристичної індустрії в умовах диверсифікації економічної діяльності. До них слід віднести, перш за все, рівень міжгосподарської співпраці серед учасників туристичного кластеру, ступінь визначеності потреб кожного з партнерів та готовність інших їх враховувати. Також надзвичайно важливим є стан логістичної мережі та наявність регіональних координаційних центрів у формі об'єднань юридичних та фізичних осіб, зайнятих в сфері надання туристичних послуг.

1.2. Фактори, що впливають з особливостей створення туристичної продукції за сучасних економічних умов. В даному випадку, на нашу думку, доцільно розглядати два аспекти даного питання. По-перше, це забезпечення активного використання інформаційних технологій, як в сфері комунікацій, так і в процесі створення та подальшої реалізації туристичного продукту. Окремо слід відмітити на появу під час пандемії дистанційних форм надання туристичних послуг (екскурсії, анімаційна діяльність тощо). Другий аспект сучасної специфіки функціонування пов'язаний із необхідністю забезпечення розвитку напрямку зеленого

туризму, зокрема активізації рекреаційної діяльності в системі сільських територій.

1.3. Фактори, обумовлені необхідністю забезпечення перспективного розвитку індустрії туризму як складової національної економіки. В даному зв'язку, однією з важливих проблем є питання кадрового забезпечення та інформаційної підтримки взагалі. Багато в чому складнощі розвитку національної туристичної індустрії обумовлені відсутністю належної кількості кваліфікованих фахівців. Більше того, саме диверсифікований характер функціонування галузі, необхідність наявності великої кількості різнопрофільного персоналу (аніматори, готельєри, екскурсоводи, туроператори) стримують розбудову вітчизняного рекреаційного бізнесу.

2. Загальнонаціональні (регіональні) чинники. Їхня дія є сталою, має однаковий вплив на учасників соціально-економічних процесів в рамках адміністративно-територіальної одиниці, суб'єкта підприємницької діяльності громади, тощо. Характер впливу не є вибіркоvim, а представники туристичного бізнесу в переважній більшості випадків здатні лише використовувати позитивні аспекти чи намагатися запобігати негативним. До цієї групи чинників ми відносимо зокрема наступні.

2.1. Природно-кліматичні. До них відносяться як природні умови в цілому, так і складові місцевих біогеоценозів (флора, фауна, інші складові природного середовища). З точки зору туристичного бізнесу являють собою елемент ресурсного потенціалу регіону, що відповідним чином впливає на характер рекреаційних послуг. Характерною спільною рисою даних факторів є неможливість людини суттєво коригувати їхній вплив, або ж заборона подібних вчинків, оскільки результати можуть негативно позначитися на життєдіяльності місцевого населення.

2.2. Культурно-історичні чинники. Значущість даної категорії факторів є відносною та обумовлюється специфікою надання туристичних послуг конкретною фірмою та можливістю використання відповідних об'єктів в процесі реалізації туристичного продукту. Окрім цього слід

вказати на неоднорідність історико-культурних об'єктів за критеріями статусності, стаціонарності, а також обов'язковість постійних витрат, пов'язаних із забезпеченням їхнього збереження. Проте за сучасних умов відбувається зростання значущості розважальної складової в даному сегменті туристичного бізнесу, що, в свою чергу, підвищує попит на користування культурними об'єктами штучно-підприємницького характеру (Диснейленд, тематичні локації тощо).

2.3. Політичні чинники та глобальні катаклізми. В переважній більшості випадків мають глобальне значення та не є адресним для якогось напряму (форми) економічної діяльності. Враховуючи це, їхній вплив на характер розвитку туристичної галузі можливо лише приймати як факт, а не намагатися трансформувати. На нашу думку, глобальні катаклізми (зокрема пандемії) недоцільно розглядати серед природно-кліматичних факторів, оскільки їхня тривалість обмежена в часі.

2.4. Демографічні чинники. Значною мірою їхній вплив визначається результатом дії попередніх факторів, проте, на нашу думку, доцільно виокремлювати ці складові системи соціально-економічних відносин в окрему групу. Проте в кінцевому рахунку саме демографічні чинники обумовлюють характер підприємницької активності в регіоні, рівень добробуту населення, структуру дохідної та витратної частин сімейного бюджету та, відповідно визначають ступінь соціальної стабільності в регіоні. Остання обставина є однією з визначальних умов ведення будь-якого напрямку підприємницької діяльності в межах туристичної індустрії.

3. Чинники, що обумовлені необхідністю забезпечення дотримання соціально відповідального вектору розвитку. Важливість відповідності даним принципам в процесі здійснення економічної діяльності впливає з намагання суб'єктів підприємницької діяльності підвищити рівень власної конкурентоспроможності та стабільності функціонування шляхом набуття належної статусності серед місцевої спільноти та іміджу для закордонних бізнес-

партнерів. Серед найбільш значущих чинників нами виділено наступні.

3.1. Екологічна відповідальність. Відносно туристичного бізнесу доцільно розглядати обидва аспекти даного різновиду соціальної відповідальності, а саме контроль дотримання встановлених норм природокористування з боку підприємницьких структур, зайнятих в сфері рекреаційних послуг, а також забезпечення відповідної поведінки з боку клієнтів. В останньому випадку мова йде про інкорпорування в систему індивідуальної свідомості особистості принципів екологічної відповідальності та здійснення відповідних організаційних заходів.

3.2. Соціальне партнерство. Формування механізму взаємодії між бізнесом, населенням та державними інститутами на принципах трипатризму є запорукою забезпечення сталого

конкурентоспроможного функціонування суб'єктів туристичної індустрії, особливо на рівні регіонів. Відповідно виникає необхідність наявності елементів соціальної інфраструктури, профільної інформаційної мережі, локальних центрів взаємодії, що мають координувати співпрацю представників підприємницького середовища, ініціативних груп громад та місцевої влади задля вирішення спільних соціально-економічних проблем.

Враховуючи специфіку впливу наведених чинників на характер розвитку індустрії туризму, нами було розроблено наступний алгоритм (табл.1). Він являє собою логічну послідовність етапів, кожному з яких відповідає не тільки конкретна мета, а й набір елементів методичного інструментарію, призначений для збору інформаційного матеріалу, його аналізу та обґрунтування конкретних результатів.

Таблиця 1

Алгоритм дослідження рівня ефективності функціонування суб'єктів туристичної індустрії на засадах соціальної відповідальності*

Етап, задачі дослідження	Методи дослідження
Етап I Організаційно-правова та галузева диференціація суб'єктів туристичного бізнесу	Метод експертних оцінок, SWOT-аналіз, Статистичне групування, Кластерний аналіз
Етап II Оцінка сучасного стану використання ресурсного потенціалу суб'єктів туристичного бізнесу	Статистичне групування, Кореляційно-регресійний аналіз, Індексний аналіз
Етап III. Оцінка відповідності обраної стратегії та актуальних тенденцій розвитку туристичної індустрії	Метод аналогій, Екстраполяція, Метод експертних оцінок, Балансовий метод, SWOT-аналіз, Статистичне групування, Кореляційно-регресійний аналіз, Індексний аналіз, Логічний та історичний підхід, ABC-аналіз, Аналіз стейкхолдерів
Етап IV. Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності суб'єктів туристичної індустрії та прогнозування результативності реалізації пропозицій.	Метод аналогій, Екстраполяція, Метод експертних оцінок, Балансовий метод, Математичне моделювання, Сценарний аналіз, SWOT-аналіз, Статистичне групування, Кореляційно-регресійний аналіз, Індексний аналіз, Кластерний аналіз, Аналіз стейкхолдерів, Поліноміальний тренд, Наукове абстрагування

*Джерело: авторська розробка

Аналізуючи наведений перелік методичних прийомів, треба відмітити наступні особливості його застосування. По-перше, значущість способів збору та обробки інформації, що передбачають врахування думок фахівців з відповідного профілю, для

оцінювання результативності діяльності суб'єктів туристичного бізнесу, а також визначення доцільності рекомендацій щодо підвищення рівня ефективності функціонування осіб, зайнятих в сфері надання рекреаційних послуг. По-друге, а

окремих етапах дослідження передбачається застосування однакових методів та використання аналогічних показників.

Причинами цього є організаційно-правова специфіка складових національної туристичної індустрії, характер їхньої економічної діяльності, а також загальний рівень інформаційного забезпечення розвитку даного сегменту національної сфери рекреаційних послуг. Як вже відмічалось, важливе значення нині приділяється забезпеченню розвитку сільського зеленого туризму базовою виробничою одиницею в якому є «зелені садиби». Дана господарська модель за своєю організаційно-правовою сутністю в переважній більшості випадків являє собою особу особисте селянське господарство.

Аналіз економічної діяльності зазначеної категорії аграріїв ускладнено в зв'язку з відсутністю загально прийнятого методичного забезпечення для оцінки результативності їхнього функціонування, враховуючи його економічні та соціальні аспекти. Також треба відмітити, що дотепер практично не існує типових моделей господарської діяльності для селянських господарств не тільки в сфері туризму («зелені садиби»), а й в рослинництві та тваринництві.

Відповідні обставини, на нашу думку, обумовлюють необхідність оптимізації теоретико-методологічного інструментарію щодо дослідження характеру економічної діяльності складових індустрії туризму в Україні. Доцільним є використання показників, що відображають соціальні

аспекти їхнього функціонування, вплив на суспільні процеси в рамках місцевих громад. В цьому аспекті треба відмітити важливість застосування інтегральних показників, інформаційною базою яких є результати індексного аналізу соціально-економічних відносин.

Висновки. В статті досліджено теоретичні та методичні засади забезпечення розвитку індустрії туризму в Україні. Доведено необхідність імплементації принципів соціально відповідальної економічної діяльності в процеси функціонування національної сфери рекреаційних послуг та її складових. Визначено сукупність чинників, які визначають специфіку діяльності суб'єктів туристичного бізнесу за сучасних умов. Розроблено алгоритм дослідження рівня ефективності функціонування суб'єктів туристичної індустрії на засадах соціальної відповідальності, що являє собою поетапне вивчення внутрішнього та зовнішнього середовища національної індустрії туризму, його потенціалу та перспектив функціонування у відповідності до принципів соціальної відповідальності. Наголошується на необхідності оптимізації теоретико-методологічного інструментарію щодо дослідження характеру економічної діяльності складових індустрії туризму в Україні. Відмічається доцільність застосування інтегральних показників, інформаційною базою яких є результати індексного аналізу соціально-економічних відносин.

Список використаних джерел

1. Грановська В. Г., Бойко В. О. Функціонування екоготелів в Україні як чинник активізації підприємницької діяльності. *Економіка АПК*. 2020. № 3. С. 57. DOI: 10.32317/2221-1055.202003057.
2. Грановська В. Г., Алещенко Л. О. Агротуризм як інструмент диверсифікації діяльності агроформувань. *Економіка АПК*. 2019. № 12. С. 28. DOI: 10.32317/2221-1055.201912028.
3. Кальченко С. В., Попова Т. В. Інституційна природа соціально-економічних аспектів функціонування сільського зеленого туризму. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2021. № 1(43). С.140-146. DOI: 10.31388/2519-884X-2021-43-140-146.
4. Кирилов Ю. Є., Грановська В. Г., Алещенко Л. О. Формування конкурентних переваг суб'єктів туристичної галузі. *Економіка АПК*. 2020. № 5. С. 45. DOI: 10.32317/2221-1055.202005045.
5. Малік М. Й., Мамчур В. А. Самозайнятість та розвиток несільськогосподарського підприємництва на селі. *Економіка АПК*. 2019. № 4. С. 39. DOI: 10.32317/2221-1055.201904039.
6. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153с.

7. Шабатура Т. С., Ніколюк О. В., Гришова І. Ю. Бенчмаркінг як інноваційний інструмент фінансової діяльності підприємств сільського зеленого туризму. *Економіка АПК*. 2020. № 3. С. 80 **DOI:** 10.32317/2221-1055.202003080.

8. Barna M., Semak B. Main trends of marketing innovations development of international tour operating. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6(5). P. 33-41. **DOI:** 10.30525/2256-0742/2020-6-5-33-41.

9. Grynchuk J., Romaniuk I. (2018) Development of rural green tourism in the regions of Ukraine on the basis of European integration. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4, is. 4. P. 100-105. **DOI:** 10.30525/2256-0742/2018-4-4-100-105.

10. Kalchenko S. V., Hutorov A. O., Bezuhla L. S., Popova T. V., Dorokhov O. V. Managing the socio-economic development of small forms of green tourism. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov, Series II: Forestry, Wood Industry, Agricultural Food Engineering*. 2021. Vol. 14-63(1). P. 141-152. **DOI:** 10.31926/but.fwiafe.2021.14.63.1.13

11. Pilelienė L., Grigaliūnaitė V. Elaboration of holistic tourist satisfaction index model for Lithuania. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5, is. 4. P. 17-24. **DOI:** 10.30525/2256-0742/2019-5-4-17-24.

12. Ramanauskas J., Banevicius S. Principles of organizational wisdom in the health tourism industry. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. Vol. 7, is. 4. P. 1-7. **DOI:** 10.30525/2256-0742/2021-7-4-1-7.

13. Remeikienė R., & Gasparėnienė L. Green farming development opportunities: the case of Lithuania. *Oeconomia Copernicana*. 2017. Vol. 8(3). P. 401-416. **DOI:** 10.24136/oc.v8i3.25.

14. Vveinhardt J., & Sroka W. (2020). Mobbing and corporate social responsibility: does the status of the organisation guarantee employee wellbeing and intentions to stay in the job?. *Oeconomia Copernicana*. 2020. Vol. 11(4). P. 743-778. **DOI:** 10.24136/oc.2020.030.

References

1. Hranovs'ka V. H., Boyko V. O. (2020). Funktsionuvannya ekohoteliv v Ukrayini yak chynnyk aktyvizatsiyi pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti. [Functioning of eco-hotels in Ukraine as a factor in intensifying entrepreneurial activity] *APK economy*. 3. P. 57 **DOI:** 10.32317/2221-1055.202003057

2. Hranovs'ka V. H., Alyeshchenko L. O. (2019) Ahroturyzm yak instrument dyversyfikatsiyi diyal'nosti ahroformuvan' [Agrotourism as a tool for diversifying the activities of agricultural formations.] *APK economy*. 3. P. 87

3. Kal'chenko S. V., Popova T. V. (2021) Instytutsiyina pryroda sotsial'no-ekonomichnykh aspektiv funktsionuvannya sil's'koho zelenoho turyzmu. [Institutional nature of socio-economic aspects of rural green tourism.]. Collection of scientific works of Dmytro Motorny TSATU (economic sciences) 1(43) pp.140-146. **DOI:** 10.31388/2519-884X-2021-43-140-146.

4. Kyrlyov Y. Y., Hranovs'ka V. H., Alyeshchenko L. O. (2020). Formuvannya konkurentnykh perevah sub'yektiv turystychnoyi haluzi. [Formation of competitive advantages of the tourism industry]. *APK economy*. 5 p. 45. **DOI:** 10.32317/2221-1055.202005045.

5. Malik M. Y., Mamchur V. A. (2019). Samozaenyatist' ta rozvytok nesil's'kohospodars'koho pidpryyemnytstva na seli [Self-employment and development of non-agricultural entrepreneurship in rural areas.]. *APK economy*. 4 p. 39. **DOI:** 10.32317/2221-1055.201904039.

6. Mel'nychenko O. A., Shvedun V. O. (2017) Osoblyvosti rozvytku industriyi turyzmu v Ukrayini [Features of the tourism industry in Ukraine] [in Ukrainian].

7. Shabatura T. S., Nikolyuk O. V., Grishova I. Y. (2020) Benchmarkinh yak innovatsiyyny instrument finansovoyi diyal'nosti pidpryyemstv sil's'koho zelenoho turyzmu. [Benchmarking as an innovative tool for financial activities of rural green tourism enterprises.] *APK economy*. 3. P. 80. **DOI:** <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003080>.

8. Barna, M., Semak, B. (2020). Main trends of marketing innovations development of international tour operating. *Baltic Journal of Economic Studies*, 6(5), 33-41. **DOI:** 10.30525/2256-0742/2020-6-5-33-41.

9. Grynchuk, J., Romaniuk, I. (2018) Development of rural green tourism in the regions of Ukraine on the basis of European integration. *Baltic Journal of Economic Studies* Vol. 4, No. 4, 100-105. **DOI:** 10.30525/2256-0742/2018-4-4-100-105.

10. Kalchenko S. V., Hutorov A. O., Bezuhla L. S., Popova T. V., Dorokhov O. V. Managing the socio-economic development of small forms of green tourism. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov, Series II: Forestry, Wood Industry, Agricultural Food Engineering*. 2021, 14-63(1), pp. 141-152. **DOI:** 10.31926/but.fwiafe.2021.14.63.1.13.

11. Pilelienė, L., Grigaliūnaitė, V. (2019). Elaboration of holistic tourist satisfaction index model for Lithuania. *Baltic Journal of Economic Studies* Vol. 5, No. 4, 2019 pp 17-24 **DOI:** 10.30525/2256-0742/2019-5-4-17-24.

12. Ramanauskas, J., Banevicius, S. (2021). Principles of organizational wisdom in the health tourism industry. *Baltic Journal of Economic Studies*, 7(4), 1-7. **DOI:** 10.30525/2256-0742/2021-7-4-1-7.

13. Remeikienė, R., & Gasparėnienė, L. (2017). Green farming development opportunities: the case of Lithuania. *Oeconomia Copernicana*, 8(3), 401-416. **DOI:** 10.24136/oc.v8i3.25.

14. Vveinhardt, J., & Sroka, W. (2020). Mobbing and corporate social responsibility: does the status of the organisation guarantee employee wellbeing and intentions to stay in the job?. *Oeconomia Copernicana*, 11(4), 743-778. **DOI:** 10.24136/oc.2020.030.